

SÜMELA MANASTIRI'NIN İNANÇ TURİZMİ POTANSİYELİ ÜZERİNE KAVRAMSAL BİR DEĞERLENDİRME

Muhammet Caner KAYA¹

Eda KAYA²

ÖZ

Turizm hareketleri gün geçtikçe kitle turizminden alternatif turizm türlerine doğru yönelmektedir ve bu yönelim ise destinasyonların alternatif turizm türlerini karşılayacak potansiyellerine odaklanmalarını zorunlu kılmaktadır. İnanç turizmi, alternatif turizmin önemli ve her geçen gün daha fazla talep gören türleri arasındadır. Sümela Manastırı, Trabzon ilinin Maçka ilçesi sınırları içerisinde, Altındere Vadisi Milli Parkı'nda yer almaktadır. Manastır, Hristiyanlığın özellikle Ortodoks mezhebinin Anadolu'daki en eski ve en önemli manastırlarından olma özelliği taşımaktadır. Tarihi, kültürel ve dini önemi sebebiyle oldukça büyük bir turizm potansiyeli oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı Sümela Manastırı'nın inanç turizmi bakımından potansiyelini ve Trabzon destinasyonunun gelişimine olan katkısını ortaya koymaktır. Daha önceki araştırmalar ışığında mevcut durum ortaya konmuştur ve potansiyelin daha etkili kullanılabilmesi için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Alternatif turizm, İnanç turizmi, Sümela Manastırı, Trabzon

Abstract

Tourism movements are moving from mass tourism to alternative tourism types day by day, and this trend makes it necessary for destinations to focus on their potential to meet alternative tourism types. Faith tourism is one of the important types of alternative tourism and is in demand more and more every day. Sümela Monastery is located in Altındere Valley National Park, within the borders of Maçka district of Trabzon province. The monastery is one of the oldest and most important monasteries of Christianity, especially the Orthodox sect, in Anatolia, and it has a great tourism potential due to its historical, cultural and religious importance. The aim of this study is to reveal the potential of Sumela Monastery in terms of faith tourism and its contribution to the development of Trabzon destination. In the light of previous research, the current situation has been revealed and suggestions have been made to use the potential more effectively.

Keywords: Alternative tourism, Faith tourism, Sumela Monastery, Trabzon

¹Dr. Öğr. Üyesi, Trabzon Üniversitesi, Turizm ve Otelcilik MYO, muhammetcanerkaya@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-9975-8011

²Bağımsız Araştırmacı, edakayatr@outlook.com, ORCID ID: 0000-0003-2622-5614

Gönderim Tarihi/Received: 22 Ekim 2022 **Kabul Tarihi/Accepted:** 30 Aralık 2022

DOI: 10.53495/e-kiad.1193178

Extended Abstract

A since the first time it existed, human beings have felt that they belong to a religion, and when we look at the world history, it is seen that many different religions and belief groups have emerged. Tourism is closely linked to religion, from early pilgrimages to travels to holy sites today. Faith tourism, which includes travel for religious purposes, is one of the most important types of tourism that is least affected by seasonal fluctuations.

The development of civilizations that lived in antiquity in Anatolia, the fact that the Apostles in the early periods of Christianity and the Jews in the Middle Ages took refuge in Anatolia as a result of the oppression and destruction policies of the enemies they lived in. caused it. As a result, religious shrines and temples built in Anatolia have survived to the present day. The Sumela Monastery stands out as one of these temples. Sümela Monastery, located in Altindere Valley within the borders of Maçka District of Trabzon, was built on a steep cliff on the slope of Karadağ. The monastery, which seems to be stuck to the mountain, also adds beauty to the visitors with the nature around it.

Sümela Monastery, which is one of the most important places in the region in terms of faith tourism, is preferred for cultural and nature tours as well as for those who travel to see religious places. The nature of the region where the Sumela Monastery is located is very suitable for this.

The aim of the study is to reveal the potential of Sumela Monastery in terms of faith tourism and its contribution to the development of Trabzon destination. In addition to its importance for Christianity, the Sumela monastery, which offers attractions with its historical and cultural features, attracts other tourists as well as tourists whose travel motivation is to see religious places. The fact that the majority of tourists visiting Trabzon see the monastery confirms this situation. It is seen that Sümela Monastery, which enriches Trabzon in terms of destination attractiveness and

even provides a privilege compared to other destinations, is one of the important centers for potential tourists who want to visit the region.

The high numbers of visits to the Sumela Monastery, especially in summer, may cause pollution that may arise from the density. It has been suggested to control this density, to take precautions against all possible pollution in and around the monastery, and to avoid actions that may harm the natural structure of the region. Although the awareness of the Sumela monastery is at a reasonable level for those visiting the region and Turkish citizens, the same may not be the case for foreign tourists. It has been suggested that the importance of Sumela Monastery be emphasized more in tourism promotions of Turkey and Trabzon, and that the Sumela Monastery should be added to the routes of the tours made within the scope of faith tourism.

Giriş

İnanç kavramı “bir öğretiyeye yürekten bağlı olma, birine gösterilen itimat, güven hissi, tanrıya, bir dine ya da bir şeye güvenme, inanılan şey” anlamlarını ifade etmektedir (Eren & Özsoy, 2019). Dini maksatlarla yapılan ziyaretler, ilkçağlardan beri insanları seyahate yönelten en önemli unsurlardandır (Kartal, Tepeci, & Atlı, 2015; Kaçar & Türker, 2020; Temizel & Sartayeva, 2021). Turizm, ilk hac dönemlerinden günümüzdeki kutsal yerlere yapılan seyahatlere kadar din ile yakından bağlantılıdır (Henderson, 2003). Dini amaçlı seyahatleri kapsayan inanç turizmi, günümüzde de önemli (Collins-Kreiner, 2020) ve mevsimsel dalgalanmalardan en az etkilenen (Özmen & Eren, 2021) turizm çeşitlerinden biridir.

Turistlerin günümüzde deniz-kum-güneş üçlüsüne indirgenecek tatil turizmi/kitle turizminin haricinde kültürel faaliyetlere katılmak, diğer kültürleri, insanları, yaşam biçimlerini tanımak ve anlamak için kültür turizmine yöneldikleri bilinmektedir (Usta, 2012). Alternatif turizm türleri, turizm pazarı için büyük bir potansiyele sahiptir. Özellikle her biri diğerinin gelişimini destekleyen kültür, miras ve inanç turizmi hızla büyüyen turizm türleridir (Türker, 2016) ve bir ülkenin otantikliğini/özgünlüğünü en rahat şekilde ortaya koyabileceği parçasıdır (Usta, 2012).

Var olduğu ilk zamandan bu yana insanoğlu kendisini bir dine ait olarak hissetmektedir ve dđnya tarihine bakıldığında çok sayıda birbirlerinden farklı din ve inanç topluluklarının meydana geldiği gđrđlmektedir. Bu gruplara ait kutsal mekanlar, insanlar tarafından topluca veya bireysel olarak ziyaret edilmekte (Gđzel, 2010; Yılmaz, Erdiñç & Kđçđkali, 2013) ve yoğun bir turizm hareketliliği oluşturmaktadır. Dinin insanlar üzerinde etkisinin fazla olması, insanların gönüllü olarak seyahat etmelerini sağlamış ve gđnümüzde yaşayan insanların da aynı motivasyonla gerçekteştirdikleri bu gibi seyahatler inanç turizmi kavramının meydana gelmesinde etkili olmuştur (Kervankıran & Eryılmaz, 2017). Tđrkiye’de inanç turizminin gerçekteştiği destinasyonlar, aynı anda kitle turizminde de öne çıkmış destinasyonlardır. Burada özellikle incelenmesi gereken, diğer alanlardan ayrılması gereken destinasyonlar arasında Trabzon, İstanbul, Konya ve Nevřehir önde gelmektedir. Bu yerler önemli ölçüde sahip oldukları kültürel mirasları ve inanç turizmi açasından ziyaretçi çekicilikleri ön planda olan bölgelerdir (Okuyucu & Somuncu, 2013). Bu çalışmada inanç turizmi ve Sümela Manastırı’nın inanç turizmi potansiyeli değerlendirilmektedir.

İnanç Turizmi

İnsanlık tarihinin ilk günlerinden itibaren insanlar bir inanca/dine ait olma ihtiyacı hissetmiştir ve bununla bağlantılı olarak birçok değişik inanç ve dini grupların ortaya çıktığı gđrđlmüřtür. Bu grupların kutsal olarak gördüğü yerler ya da rotalar tarih boyunca o dine mensup inananlarca sürekli ziyaret gđrđlmektedir (Dikici & Sağır, 2012; Sarıkaya Levent & Uçar, 2018). İnanç motifli seyahatlerin tarihinin ilk çağlardan başladığı kabul edilse de din ve inanç temelli turizmin gelişmesi 1990’ların başında hız kazandığı söylenebilir (Türker, Akça, & Uçar, 2019). İnanç turizminde turistler seyahat etme maksadı ile dini yerleri ziyaret etmektedir. Ziyaret edilen bu yerler genellikle tarihi yerler olarak öne çıktığından inanç turizminde seyahatlerin ortaya çıkışında özellikle, kültürel çevre unsurları önemli bir yer kaplamaktadır (Kahraman & Türkay, 2014). İnanç turizmi, kutsal yerlerin bu dinlere inananlarca ziyaret edilmesi

olarak tanımlanabilir. Bütün dinler dini mekanların, kutsal sayılan şehir ve tapınakların inananlar tarafından ziyaret edilmesini zorunlu tutmuş ve bu durum aynı zamanda ekonomik bir hareketin başlamasını da sağlamıştır (Kaya, 1997'den akt.; Sargın, 2006).

Kutsal yerler ve etkinlikler en köklü turizm destinasyonları arasında gösterilmektedir (Okuyucu, 2020), fakat inanç turizmi sadece dindarları kapsamakla kalmamıştır, daha geniş bir kitleyi de içine aldığı görülmektedir (Yılmaz, Erdiñç, & Küçükali, 2013). Önceki çalışmalar, dini mekanların manevi değerlerinin yanı sıra tarihi, mimari, eğlence veya kültürel amaçlarla da ziyaretçi çektiğini göstermektedir (Kartal, Tepeci, & Atlı, 2015).

Usta (2012) çalışmasında kültürel turizmin inanç turizmini de kapsadığını söylemektedir. Kültürel turizmin, kitle turizminin yerini almaya büyük bir aday olduğunu iddia etmekte ve kültürel turizmin önemli bir potansiyeli barındırdığını belirtmektedir. Ziyaret edilen yerlerde olan yerel değerleri, kültürel faaliyetleri, o bölgede yaşayan insanların yaşam tarzlarını, yöresel mutfaklarını ve geleneklerini görmek ve deneyimlemek isteyen bilinçli bir turist grubunun var olduğunu ve kültür turizminin eğitim ve gelir düzeyi yüksek, aynı zamanda meraklı kişileri barındıran bu grup sayesinde her geçen gün turizmin çekiciliğinin arttığının sonucuna varmaktadır.

Okuyucu ve Somuncu (2013) çalışmalarında Türkiye'nin İslamiyet, Hristiyanlık ve Musevilik inançları için çok fazla çekiciliğe sahip olan bir destinasyon olduğunu söylemektedirler. Bununla birlikte, kitle turizminin önemli hacimlere ulaştığı Türkiye'de dini ve hac amacıyla ülkeyi ziyaret edenlerin oranının son 15 yıldan fazla bir zamandır %0,7 oranını aşmadığını vurgulamaktadırlar. Diğer yandan Türkiye'nin sahip olduğu inanç odaklı çekiciliklerinin turizm açısından yeterince kullanılmadığını aktarmaktadırlar.

Bir diğer araştırmada ise göç etmiş insanların sürekli ikamet etmekte olan birçok farklı milletten kişilerin inanç turizmine nasıl katkıda bulduklarını o bölgede yaşayan yerel halkın düşüncelerinin tespit edilmesi bakımından son derece önemli olduğu belirtilmektedir. Başka bir açıdan baktığında ise, inanç turizminin yerel halkın

diğer inançlara olan ilgisinin artmasında ve inanç turizminin gelişmesinde, yerel halkın bölgeyi ziyaret eden turistlerin kültürel niteliklerinden etkilenmesine neden olduğu gözlemlenmektedir (Cizrelioğulları, Altun, & Altıntaş, 2020). Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yapılan araştırmalar sonucunda; 43 ilde, üç semavi din açısından değerlendirilebilecek 316 adet kutsal yerin olduğunu belirtilmiştir (Okuyucu & Somuncu, 2013).

Sümela Manastırı

İnanç turizmi Türkiye için önemli bir potansiyele sahiptir (Kartal, Tepeci, & Atlı, 2015). Resmi verilere göre “Dini/Hac” amaçlı Türkiye’yi ziyaret edenlerin sayısı 2010 yılında 114.340, 2015 yılında 75.908 ve 2019 yılında ise 80 bin civarındadır (TÜRSAB, 2021). 2021 yılında bu rakam 11.133 iken 2022 yılının 1. ve 2. çeyreğinde (ocak-haziran) toplamda 7831 kişidir (TÜİK, 2022). Sümela Manastırı ve benzeri eserlerin sadece dini amaçlı değil kültür turizmi kapsamında da ziyaret edildiği bilinmektedir. Bu sebeple, “Dini/Hac” rakamlarının yanında kültürel faaliyetleri geliş nedeni olarak belirten ziyaretçileri de irdelemek gerekmektedir. Gezi, eğlence, sportif ve kültürel faaliyetleri Türkiye’ye geliş sebebi olarak gösteren ziyaretçiler 2010 yılında yaklaşık 17,5 milyon, 2015 yılında 24,2 milyon civarında ve 2019 yılında yaklaşık 30 milyon kişidir. 2020 yılında pandemi sebebiyle toplam turist sayısındaki azalmadan dolayı sayı 8,2 milyon civarına düşmüştür. 2021 yılında pandeminin etkisinin azalması ile toparlama sürecine giren turizm hareketleri ile sayı 16,1 milyon civarına gelmiş, 2022 yılının 1. ve 2. çeyreğinde (Ocak-Haziran) bu sayı 9,7 milyonu aşmıştır (TÜİK, 2022).

İlkçağda yaşamış olan medeniyetlerin Anadolu’da gelişmesi, Hristiyanlığın ilk dönemlerinde Havarilerin, orta çağda Musevilerin yaşadıkları bölgelerde karşı karşıya geldikleri düşmanların baskıları ve yok etme çabaları neticesinde Anadolu’ya sığınmışlardır. Bunun sonucunda, Anadolu’da İslamiyet’e ait eserlerin yanı sıra, çok sayıda sinagog ve kilisenin inşa edilmiş ve bu dini mabetler ve tapınaklar, günümüze

kadar ulaşmıştır (Zaman, 2005). Sümela Manastırı da bu mabetlerden biri olarak öne çıkmaktadır.

Bilinen tarihte en az 4000 yıllık geçmişi olan Trabzon, konumundan dolayı tarihin bütün evrelerinde tüm dünyanın ilgisini çekmiş ender kentlerden biri olmuş, tarihi boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve bu medeniyetlerden birçok tarihi eser günümüze kadar ulaşmıştır (URL1, 2021). İnanç turizmi odağında bakıldığında; Trabzon ve bölgedeki çekim merkezleri arasında Sümela Manastırı, Ayasofya Kilisesi, Vazelon Manastırı, Küçük Ayrasıl Kilisesi ve Santa Maria Kilisesi önemli kaynaklar olarak sayılabilmektedir (Taş, 2012). Trabzon'un Maçka İlçesi sınırlarında Altındere Vadisi'nde bulunan Sümela Manastırı, Karadağ'ın yamacında sarp bir kayalığa inşa edilmiştir. Dağa adeta yapışmış gibi görünen Sümela Manastırı, etrafındaki doğa ile de ziyaretçilere ayrıca bir güzellik katmaktadır. Tam adı "Panagia Sümela" (Sümela Meryemi) veya "Theotokos Sümela"dır fakat "Meryem Ana" olarak da bilinmektedir (URL2, 2021). Sümela Manastırı'nın başlıca bölümleri; ana kaya kilisesi, şapeller, öğrenci odaları, mutfak, kütüphane, misafirhane ile kutsal ayazmadır ve oldukça geniş bir alan üzerine dağılmıştır (URL7, 2021).

Görsel 1: Sümela Manastırı ve Çevresi

Kaynak: www.sumela.gov.tr (E.T: 28.08.2021)

Sümela Manastırının Tarihçesi

İncil sahnelerinin tasvirleriyle dolu olan Sümela Manastırı, ilk olarak 4. yüzyılda Trabzon'un Maçka ilçesinde kurulmuştur. Manastır kompleksi şapeller, öğrenci odaları, kütüphane, ayazma, mutfak ve misafirhaneden oluşmaktadır (Türker, 2016). Sümela isminin etimolojisi (URL3, 2021): "Manastırın inşa edildiği yıllardaki yerel dilde kara, siyah karanlık anlamına gelen "melas" kelime kökünden türemektedir. Sümela ismi bakıldığında, etimolojik olarak inşa edilmiş olduğu dağdan türemiştir. Soğanlı dağının kuzey yamacında yer alan silsilenin adı, Sümela Manastırı'nın inşa edildiği dönemde "Kara Dağlar" Oros Melas olarak bilinmektedir, diğer bir deyişle, Sümela'nın kurucuları kuzey yamaçlardaki silsileye bu adı vermişlerdir. Manastırın orijinal ismi "Karadağın Bakiresi" ve "Karadağ'daki Tanrı Anası" manalarına gelen "Panagia Sou Melas"tır. Osmanlı kayıtlarında ise Manastır "Su(o)male şeklinde yer almaktadır. Yunanca'da "stou mela" kelimesi "mela'da" karadaki, siyahdaki, karadağdaki manalarına gelmektedir. Sümela kelimesinin etimolojik kökü, "Panagia Sou Melas" yani "Karadağ'daki Tanrı Anası Meryem" anlamındadır. Panagia'nın, Hristiyan inancına göre Theotoks ile birlikte Tanrı anası anlamında Meryem'in sıfatlarından birisi olarak kabul edilir. Panagia kelimesi ve Sou Melas bileşeni zaman içinde birleşerek Soumela formuna, ya da bugün Türkçede kullanıldığı şekli ile; "Sümela" şekline dönüşmüştür. Tüm zikredilen etimolojik isimlendirme köklerinin Sümela'nın kurulmuş olduğu Karadağlar ve kutsal ikona rivayetleri ile yakından ilgisi vardır. Dilimizdeki "Meryemana" kelimesi de "Panagia"nın Türkçe karşılığıdır" sözleriyle açıklanmıştır.

Denizden 1150 ve vadiden 300 metre yüksekteki bu Rum Ortodoks manastır ve kilise kompleksi, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization-UNESCO) "Dünya Kültür Mirası Geçici Listesi"nde yer almaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı Sümela Manastırı'nın tarihini; "Bizans İmparatoru I. Theodosius zamanında (375-395) Atina'dan gelen rahipler Barnabas ve Sophronios tarafından kurulduğu düşünülmektedir. Pek çok

efsaneye konu olan kuruluşu, havari Aziz Lukas'ın yaptığı kabul edilen ünlü ikonaya (Panagia Soumela) dayandırılır: Lukas'ın ikonası meleklerce kilisenin bulunduğu mağaraya getirilmiş ve Meryem Ana, Barnabas ve Sophronios'un rüyasına girerek ikonanın yerini söylemiş. Birbirlerinden habersiz Trabzon'a gelen keşişler, ikonayı buldukları mağaranın önüne duvar örerek kiliseyi inşa etmiş. Trabzon Komnenosları Prensiği'nden III. Alexios'un (1349-1390) manastırın esas kurucusu olduğu fresklerde öne çıkarılmasından anlaşılmaktadır" cümleleriyle anlatmıştır (URL2, 2021).

Yavuz I. Selim'in iki büyük mum hediye etmesi, Fatih Sultan Mehmet'in Sümela Manastırına dokunulmayacağına dair ferman yayınlaması, Doğu Karadeniz kıyılarının Türk egemenliğine girdiğinde dahi manastırın haklarının korunduğunu gösteren örneklerdendir. 18. yy.da birçok bölmesi yenilenen ve fresklerle süslenen manastır, 19. yy.da büyük binalar eklenerek en parlak döneme sahne olmuş fakat 1923 yılından sonra boşaltılmıştır (URL2, 2021).

İnanç Turizmi Anlayışında Sümela Manastırının Yeri

İnanç turizmi, insanoğlunun kendi dini inançlarını gerçekleştirmek için kutsal olarak kabul ettikleri yerlere olan seyahatlerinin yanında kendi veya başka inançlara ait dini yerlerin bulunduğu bölgelere ziyaretleri biçiminde tanımlanabilmektedir ve Türkiye'de kültür turizmi çeşitleri arasında en fazla tercih edilen turizm türlerinin başında yer almaktadır (Soydan & Şarman, 2013). Ortodoks Hristiyanları, Sümela Manastırını Anadolu'daki kutsal yerlerden biri olarak kabul etmektedirler. Dini özelliğinin yanında orman içerisinde oldukça yüksek, dik yeşillikler içerisinde bir doğallıkta coğrafi bir bölgede inşa edilmiş olması nedeniyle ve ortaya çıkardığı manzarası ile de turistleri kendisine çekmektedir (Zaman, 2005). Düzgüneş ve Demirel (2013) çoğunlukla yerel halkın ilgisini çektiği Maçka Bölgesi, 2010'da Sümela Manastırının ilk kez ayine açılmasından sonra her yıl 15 Ağustos'ta Ortodokslar tarafından da ziyaret edildiğini, yerli ve yabancı turistlerin özellikle yaz aylarında ziyaret ettiklerini, kış aylarında ise ocak ve şubat aylarını daha çok tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

22 Eylül 2015 tarihinde restorasyon çalışmaları nedeniyle ziyarete kapatılan manastırın 25 Mayıs 2019 yılında bir bölümü ziyarete açılmış, 1 Temmuz 2021 tarihinde ise Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy'un katılımıyla tamamen ziyarete açık hale getirilmiştir (URL5, 2021). Sümela Manastırı bölgeyi ziyaret eden katılımcılar tarafından yoğun biçimde tercih edilen yerlerin başında gelmektedir. Yapılan bir çalışmada (Yaraşlı, 2007), Trabzon ilinin destinasyon imajının temelini oluşturan unsurların arasında en önemlilerinden biri olduğu ortaya konmuştur.

Görsel 2: Sümela Manastırında Ayin (2020)

Kaynak: Araştırmacılar tarafından fotoğraflanmıştır (2020)

Trabzon İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü verilerinde 2019 Ocak-Kasım ayları arasında yerli ve yabancı yaklaşık 1,5 milyon kişinin Trabzon'u ziyaret ettiği belirtilmiştir. Bununla birlikte Sümela Manastırı'nı da 4 ayda 220 bin kişinin ziyaret ettiği belirtilmiştir (Terzi, 2020, s. 35). Trabzon Valisi İsmail Ustaoglu açıklamasında; Sümela Manastırı'nı, ziyarete tamamen açıldığı tarih olan 1 Temmuz 2021'den itibaren 45 günlük süreçte yaklaşık 80 bin kişinin ziyaret ettiğini, günlük ortalama ziyaretçi sayısının ise 1.600 ila 1.700 civarında olduğunu belirtmiştir (URL6, 2021). 2022 yılında da restorasyon sebebiyle belli sürelerde kapalı kalan Manastır, 1 Mayıs 2022 tarihinde restorasyon çalışmalarının bitmesi ile ziyaretçilere tamamen açılmıştır. Trabzon İl Kültür ve Turizm Müdür Vekili Tamer Erdoğan yaptığı açıklamada, 1 Mayıs itibariyle 4 aylık sürede yaklaşık 225 bin yerli ve yabancı turistin Sümela Manastırı'nı ziyaret

ettiğini belirtmiştir (URL8, 2022). Hristiyanlık için öneminin yanı sıra, tarihi ve kültürel özellikleri ile çekicilikler sunan Sümela manastırı seyahat motivasyonu dini yerleri görmek olan turistlerin yanında diğer turistleri de kendine çekmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Trabzon ili sınırlarında bulunan Sümela Manastırı, Hristiyanlık ve özellikle Ortodoks mezhebi için önemli bir değer taşımaktadır. Bununla birlikte tarihi ve kültürel açıdan da Türkiye'deki önemli çekim merkezleri arasındadır. Bir süredir ziyarete kapalı olan manastır 2021 yılı itibariyle ziyarete açılmış ve bu tarihten itibaren yerli ve yabancı turistlerin yoğun ilgisi olmuştur. İnanç turizmi açısından bölgedeki en önemli yerlerden olan Sümela Manastırı, dini yerleri görmek için seyahat edenlerin yanında kültür ve doğa turları için de tercih edilmektedir. Trabzon'u ziyaret eden turistlerin çoğunluğunun manastırı görmesi bu durumu doğrulamaktadır. Trabzon'daki destinasyon çekiciliği açısından zenginlik katan, hatta diğer destinasyonlara göre bir ayrıcalık sağlayan Sümela Manastırı'nın bölgeyi ziyaret etmek isteyen potansiyel turistler açısından önemli merkezlerden biri olduğu görülmektedir.

İnanç merkezlerine yapılan ziyaretler gün geçtikçe artış göstermekte (Kahraman & Türkay, 2014) ve bu artış dini mekanlarda yoğunluğa da sebep verebilmektedir. Dini mekanlara olan ziyaretlerin artışından kaynaklanan sürdürülebilirlik sorunları arasında yoğun ziyaretçi trafiği, kaynak israfı, çevre kirliliği, gıda güvensizliği ve düşük hizmet kalitesi sayılabilir (Huang & Pearce, 2019). Sümela Manastırına yapılan ziyaretlerin özellikle yaz dönemlerinde çok yüksek sayılara ulaşması yoğunluktan kaynaklanabilecek kirliliklere neden olabilmektedir. Bu yoğunluğun kontrollü hale getirilmesi, manastırın içi ve çevresinde olası tüm kirliliklere karşı önlemler alınması ve bölgenin doğal yapısına zarar verebilecek eylemlerden uzak durulması önerilmektedir.

Manastırın Altındere Vadisi Milli Parkının içerisinde yer almasından dolayı giriş Milli Park girişinde ücret ödenmektedir. Hususi ve toplu taşıma araçlarıyla bir

noktaya kadar gidilebilmekte, o noktada araçlar park edildikten sonra Manastıra ayrı bir toplu taşıma aracıyla ulaşılmaktadır. Manastır girişi için de ücret ödenmektedir. Manastıra ulaşımında sorunlar yaşanmasa da yaz aylarında yoğunluktan dolayı uzun kuyruklar olabilmektedir. Bu yığılmaları önlemek için çeşitli önlemlerin alınması önerilmektedir.

Sümela manastırının bilinirliği bölgeyi ziyaret edenler ve Türkiye vatandaşları için makul seviyede olmasına rağmen yabancı turistler açısından aynı durum söz konusu olmayabilir. Türkiye'nin ve Trabzon'un turizm tanıtımlarında Sümela Manastırının önemi daha fazla vurgulanması, inanç turizmi kapsamında yapılan turların rotalarına Sümela Manastırının da eklenmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Cizrelioğulları, M. N., Altun, Ö., & Altıntaş, T. (2020). Yerel Halkın Özel İlgi Turizmi Açısından İnanç Turizme Bakışı: KKTC Örneği. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 1246-1263.
- Collins-Kreiner, N. (2020). Religion and tourism: A diverse and fragmented field in need of a holistic agenda. *Annals of Tourism Research*, 82. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.102892>
- Dikici, E., & Sağır, A. (2012). Antalya'da İnanç Turizminin Sosyolojik Çözümlemesi: Demre-Myra Örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(22), s. 35-43.
- Düzgüneş, E., & Demirel, Ö. (2013). Maçka Bölgesinin Alternatif Turizm Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 3(7), 1-11.
- Eren, D., & Özsoy, A. (2019). Kültür Temelli Alternatif Turizm Türleri. Ş. Aydın, & D. Eren (Dü) içinde, *Alternatif Turizm* (s. 49-72). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Güzel, F. Ö. (2010). Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Yeni Bir Dinamik: İnanç Turizmi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 2(2), s. 87-100.

- Henderson, J. C. (2003). Managing Tourism and Islam in Peninsular Malaysia. *Tourism Management*, 24, s. 447-456. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(02\)00106-1](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(02)00106-1)
- Huang, K., & Pearce, P. (2019). Visitors' perceptions of religious tourism destinations. *Journal of Destination Marketing & Management*, 14, s. 100371. <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2019.100371>
- Kaçar, F., & Türker, N. (2020). Ayasofya Bağlamında İnanç Turizmi Ziyaretçilerinin Seyahat Motivasyonları İle Dini Mekan Algıları Üzerine Bir Araştırma. *Journal of Tourism and Management*, 1(1), 40-63. <https://doi.org/10.29329/jtm.2020.289.3>
- Kahraman, N., & Türkay, O. (2014). *Turizm ve Çevre* (6. b.). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kartal, B., Tepeci, M., & Atlı, H. (2015). Examining the religious tourism potential of Manisa, Turkey with a marketing perspective. *Tourism Review*, 70(3), s. 214-231. <https://doi.org/10.1108/TR-09-2013-0048>
- Kervankıran, İ., & Eryılmaz, A. G. (2017). İnanç Turizmine Yönelik Ziyaretçi Algılarının Demografik Farklılıklar Açısından İncelenmesi; Konya Mevlana Müzesi Örneği. *Akademik Bakış Dergisi*(59), 276-296.
- Okuyucu , A., & Somuncu, M. (2013). Türkiye’de İnanç Turizmi: Bugünkü Durum, Sorunlar ve Gelecek. M. Kar (Dü.), *International Conference on Religious Tourism and Tolerance* içinde (s. 627-643). Konya: International Conference on Religious Tourism and Tolerance.
- Okuyucu, A. (2020). İnanç turizmi açısından Türkiye’de dini çekiciliklerin dağılışı. *Turkish Studies-Social*, 15(5), s. 2611-2628. <https://doi.org/10.47356/TurkishStudies.44886>
- Özmen, N., & Eren, M. (2021). Safranbolu Destinasyonunun İnanç Turizmi Potansiyeline Yönelik SWOT Analizi Çalışması. *Ekonomi, İşletme ve Yönetim Dergisi*, 5(1), s. 62-82.
- Sargın, S. (2006). Yalvaç’ta İnanç Turizmi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 1-18.

- Sarıkaya Levent, Y., & Uçar, M. (2018). Kültürel Rotalar Bağlamında Mersin İlinin İnanç Turizmi Potansiyelinin Değerlendirilmesi. *I. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu*, 3, s. 321-340. Mersin: Mer-Ak Mersin Akademi Yayınları.
- Soydan, E., & Şarman, N. (2013). Mardin ve Şırnak İllerindeki Süryanilere Ait Dini Yapıların Kültür (ve İnanç) Turizmi Potansiyeli. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(8), 589-607.
- Taş, S. (2012). Trabzon ve Ekoturizm: Yerli Ziyaretçilerin Yöreyi Değerlendirmesine Yönelik Bir Araştırma. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Temizel, G., & Sartayeva, Z. (2021). Kültürel Miras ve İnanç Turizmi Açısından Bir Değerlendirme: Tarihi İpek Yolu Şehri Taraz - Kazakistan. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 9(3), s. 2161-2185. <https://doi.org/10.21325/jotags.2021.886>
- Terzi, S. (2020). İnanç Turizmi Kapsamında Destinasyon İmajı: Trabzon İli Örneği. Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- TÜİK. (2022). *Türkiye, Çıkış Yapan Ziyaretçiler, Dini/Hac*. Ekim 20, 2022 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=74&locale=tr> adresinden alındı
- Türker, N. (2016). Chapter 10: Religious Tourism in Turkey. I. Egresi (Dü.) içinde, *Alternative Tourism in Turkey: Role, Potential Development and Sustainability* (s. 151-172). Springer International Publishing AG. https://doi.org/10.1007/978-3-319-47537-0_10
- Türker, N., Akça, E., & Uçar, M. (2019). Dini Mekanları Ziyaret Eden Turistlerin Seyahat Motivasyonları: Kastamonu İlinde Bir Uygulama. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(1), s. 111-132.
- TÜRSAB. (2021). *Geliş Nedenine Göre Çıkış Yapan Ziyaretçiler, 2003 - 2020*. TÜİK. <https://www.tursab.org.tr/istatistikler/yabanci-ziyaretcilerin-profil> adresinden alındı

- URL1. (2021). *Kültür, Sanat ve Turizm*. 08 14, 2021 tarihinde T.C. Turizm Valiliği: <http://www.trabzon.gov.tr/kultur-sanat-ve-turizm> adresinden alındı
- URL2. (2021). *Sümela Manastırı*. 08 13, 2021 tarihinde Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü-T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı: <https://muze.gov.tr/muze-detay?SectionId=SML01&DistId=MRK> adresinden alındı
- URL3. (2021). *Sümela Manastırı*. 28 8, 2021 tarihinde Sümela Adının Etimolojisi: <https://www.sumela.gov.tr/tarihce/sumela-adinin-etimolojisi> adresinden alındı
- URL4. (2021, 28 08). *Sümela Manastırı Fotoğraf Galerisi*. Sümela Manastırı: <https://www.sumela.gov.tr/fotograflar> adresinden alındı
- URL5. (2021). *Sümela Manastırı'nı 3 haftada yaklaşık 30 bin kişi ziyaret etti*. Eylül 7, 2021 tarihinde İhlas Haber Ajansı: <https://www.ihb.com.tr/haber-sumela-manastirini-3-haftada-yaklasik-30-bin-kisi-ziyaret-etti-956897/> adresinden alındı
- URL6. (2021). *Sümela'ya bir buçuk ayda 80 bin kişi ziyaret etti*. Eylül 7, 2021 tarihinde NTV Haber: <https://www.ntv.com.tr/amp/seyahat/sumelayi-bir-bucuk-ayda-80-bin-kisi-ziyaret-etti,8GzqTHRsjE-PIA4o0ni9-Q> adresinden alındı
- URL7. (2021). *Home Of Trabzon*. Trabzon İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü: <https://trabzon.ktb.gov.tr/Eklenti/59518,home-of-trabzon-turkcepdf.pdf?0> adresinden alındı
- URL8. (2022). *Sümela Manastırı'nı 4 ayda 225 bin kişi ziyaret etti*. Ekim 10, 2022 tarihinde Sabah Gazetesi: <https://www.sabah.com.tr/yasam/sumela-manastirini-4-ayda-225-bin-kisi-ziyaret-etti-6135495> adresinden alındı
- Usta, N. (2012). İnanç Turizminden Kültür Turizmine: Midilli Adası'nın Agiasos Dağ Köyü Örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(22), 163-168.
- Yaraşlı, G. Y. (2007). Destinasyon İmaji ve Trabzon Yöresine Dönük Bir Çalışma. Ankara: Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Yılmaz, G., Erdiç, S. B., & Küçükali, S. (2013). İnanç Turizmi Çerçevesinde Antalya Destinasyonunun İncelenmesi: Dinler (Hoşgörü) Bahçesi Örneği. *International*

Conference on Religious Tourism and Tolerance (s. 1041-1055). Konya: International Conference on Religious Tourism and Tolerance.

Zaman, M. (2005). Türkiye'nin Önemli İnanç Turizmi Merkezlerinden Biri: Sümela (Meryamana) Manastırı. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 1-24.

Bu makale intihal tespit yazılımlarıyla taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

This article has been scanned by plagiarism detection softwares. No plagiarism detected.

Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur.

In this study, the rules stated in the "Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive" were followed.

ÇALIŞMANIN ETİK İZİN BELGELERİ

Söz konusu bu çalışmada etik kurul kararı gerektiren klinik ve deneysel insan ve hayvanlar üzerinde bir çalışma olmadığından dolayı etik kurul onayı aranmamıştır.